

Зміст спецкурсу "Використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності вчителя іноземної мови у початковій школі"

Одним із пріоритетних завдань реформування сучасної системи освіти є професійна підготовка педагогів, здатних ефективно здійснювати навчально-виховний процес в умовах інформаційного суспільства. Це передбачає, в першу чергу, формування їх професійно-педагогічних умінь, в тому числі й тих, які пов'язані з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Зокрема, вчителю початкової школи потрібно з перших днів своєї педагогічної діяльності працювати з дітьми, яких прийнято наразі називати терміном «digital natives» («цифрові аборигени»). Такі діти вже народились і розвиваються в інформаційному суспільстві, тому вони абсолютно вільно й невимушено використовують сучасні технології (комп'ютер, мобільний телефон чи ігрову приставку), ще навіть не навчившись читати чи рахувати. На відміну від дітей, їх батьки та вчителі в більшості випадків належать до «digital immigrants» («цифрових іммігрантів»), які познайомились з інформаційними технологіями вже пізніше й тому не так впевнено почувають себе в процесі їх використання [1: 8-9]. Отже, саме для вчителя початкових класів набуває пріоритетного значення не тільки володіння навчальним матеріалом і вміння донести його до учнів, а також здатність розуміти сучасний цифровий світ, говорити з учнями «на їх мові», використовувати в процесі навчання не тільки традиційні, але й інноваційні технології навчання, включаючи засоби ІКТ.

Дане завдання в повній мірі стосується викладання всіх предметів, які входять до державного стандарту початкової загальної освіти, в тому числі й іноземної мови. Навчання іноземних мов у початковій школі має надати учням можливість: правильно вимовляти і розрізняти на слух звуки, слова, словосполучення і речення; оволодіти найбільш уживаною лексикою в межах визначеної тематики і сфер спілкування; отримати уявлення про основні граматичні категорії іноземної мови, яка вивчається; розпізнавати відомий лексичний і граматичний матеріал під час читання та аудіювання і використовувати його в усному спілкуванні; розуміти на слух мовлення вчителя, однокласників; брати участь у діалогічному спілкуванні; коротко висловлюватися у межах тематики і сфер спілкування, визначених для початкової школи, відтворювати напам'ять римовані твори дитячого фольклору; оволодіти технікою читання вголос тощо [2: 14]. Для того щоб навчити учнів початкових класів володіти іноземною мовою в межах вищезазначених вимог сучасний вчитель повинен використовувати саме ті засоби, які би в першу чергу мотивували учнів до навчання та надавали їм можливість знаходитись саме в тому середовищі, до якого вони звикли і в якому почувають себе комфортно, зокрема засоби ІКТ. Тому одним із ключових завдань професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у початковій школі є формування їх професійно-педагогічних умінь, пов'язаних з використанням засобів ІКТ.

Формування вищезазначених умінь є комплексним процесом, який здійснюється впродовж усього курсу навчання в педагогічному університеті та включає в себе соціально-гуманітарну, психолого-педагогічну, фахову та практичну підготовку. *Соціально-гуманітарна підготовка* передбачає поглиблення та професіоналізацію знань з українознавчого, історичного, філософського, правознавчого, культурологічного та інших напрямків. Зміст *психолого-педагогічної підготовки* визначається такими навчальними дисциплінами як педагогіка (дидактика, теорія виховання, історія педагогіки тощо) та психологія (загальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія та ін.). *Фахова підготовка* передбачає набуття студентами теоретичних знань з фундаментальних навчальних дисциплін спеціальності та спеціалізації, дисциплін фахового спрямування та методик викладання шкільних предметів, а також оволодіння практичними вміннями та навичками, необхідними для здійснення професійної педагогічної діяльності. *Практична*

підготовка здійснюється через навчальні та фахові (педагогічні) практики [3]. Також, окрім фундаментальних дисциплін, які входять до складу відповідного компоненту професійної підготовки, студенти відвідують різноманітні спецкурси. Дані спецкурси мають професійну спрямованість, сприяють реалізації міжпредметних зв'язків і більш глибокому розумінню фахових дисциплін, їх взаємозв'язку з соціально-гуманітарними та психолого-педагогічними дисциплінами.

Останнім часом з'явилося чимало досліджень, пов'язаних з розробкою спецкурсів, спрямованих на підготовку вчителів до використання ІКТ. З огляду на предмет нашого дослідження виділимо курс за програмою «Intel® Навчання для майбутнього», який розроблено Деббі Кендау, Дженніфер Доерті та Джуді Йост з Інституту комп'ютерних технологій США та адаптований до українського видання М. Р. Морзе та Н. П. Дементієвською [4]; спецкурс Л. І. Морської «Інформаційні технології у навчанні іноземних мов» [5] та спецкурс О. М. Снігур «Засоби інформаційних технологій у системі підготовки майбутнього вчителя початкової школи» [6]. Однак зазначимо, що наразі нам невідомі спецкурси, які були би безпосередньо спрямовані на формування вмінь використовувати ІКТ у процесі навчання іноземних мов у початковій школі. Тож, проаналізувавши спецкурси, згадані вище, нами було розроблено авторський спецкурс «Використання ІКТ у професійній діяльності вчителя іноземної мови у початковій школі». На нашу думку, запропонований спецкурс повинен сприяти ефективному формуванню професійних умінь майбутніх учителів іноземної мови в початкових класах засобами інформаційно-комунікаційних технологій та підготувати студентів до використання ІКТ в майбутній професійній діяльності.

Основною **метою** запропонованого спецкурсу є систематизація знань з психолого-педагогічних дисциплін, іноземної мови та методики її викладання у початкових класах, основ інформаційних технологій і технічних засобів навчання та формування на базі вже отриманих знань відповідних професійних навичок та вмінь, необхідних майбутньому вчителю іноземної мови у початкових класах в умовах інформаційного суспільства. Виходячи з поставленої мети, сформулюємо наступні **завдання спецкурсу**:

- 1) розкрити основні напрямки використання ІКТ в професійній діяльності вчителя іноземної мови у початкових класах;
- 2) проаналізувати переваги та недоліки використання ІКТ у майбутній професійній діяльності вчителя іноземної мови у початкових класах в порівнянні з іншими засобами навчання;
- 3) ознайомити студентів з існуючим на даний момент програмним забезпеченням та он-лайн ресурсами, які може використати учитель іноземної мови у початкових класах;
- 4) навчити студентів створювати власні навчально-методичні матеріали для навчання іноземних мов у початкових класах, використовуючи різні засоби ІКТ;
- 5) розвинути у студентів уміння планувати, організовувати та аналізувати навчальний процес з використанням ІКТ.

При розробці структури спецкурсу ми опирали на дослідження О. А. Остряньської, яка виділяє наступні етапи формування комплексних педагогічних умінь майбутніх учителів початкових класів:

- 1) мотиваційно-пізнавальний;
- 2) тренувально-виконавчий;
- 3) рефлексивно-творчий.

Мета I етапу – усвідомлення мети дії і пошук способів її виконання.

Мета II етапу – використання набутих знань про спосіб виконання дії, але в незмінних чітко визначених ситуаціях.

Мета III етапу – творче використання набутих вмінь в змінних ситуаціях [7].

Виходячи з етапів формування професійних умінь майбутніх учителів початкових класів, ми поділили матеріал спецкурсу на 3 модулі:

Модуль I – використання готових навчальних програм та Інтернет-ресурсів;

Модуль II – створення навчально-методичних матеріалів засобами ІКТ;

Модуль III – планування, організація та аналіз навчального процесу з використанням ІКТ.

Матеріал *першого модулю* відповідає I етапу формування професійно-педагогічних умінь. Його мета – ознайомити майбутніх учителів початкових класів з готовими програмами та ресурсами, які вони зможуть використати у процесі викладання іноземної мови, навчити аналізувати дані ресурси згідно з певними критеріями та використовувати їх у навчальному процесі на рівні фрагменту уроку. До таких програм і ресурсів ми в першу чергу віднесли педагогічні програмні засоби (ППЗ) для навчання іноземних мов у початковій школі, навчально-розвиваючі ігри, дитячі електронні підручники, мультимедійні енциклопедії та словники, навчальний відео та аудіо матеріал, мультимедійні презентації, друкований роздатковий матеріал, створений за допомогою програм пакету Microsoft Office, а також різноманітні Інтернет-ресурси (навчальні та ігрові сайти, спеціалізовані канали YouTube, соціальні мережі, блоги), електронну пошту та Skype. В процесі аналізу даних ресурсів, на нашу думку, у студентів сформується стійкий інтерес до їх подальшого пошуку та використання в майбутній професійній діяльності.

Матеріал *другого модулю* відповідає II етапу формування професійно-педагогічних умінь. Його мета – навчити студентів розробляти власні навчально-методичні матеріали для навчання іноземної мови у початкових класах засобами ІКТ та використовувати їх на рівні фрагменту уроку. Оскільки йдеться про студентів гуманітарної дисципліни, ми відібрали ті програми, використання яких не вимагає володіння навичками програмування, а саме: програми, що входять до пакету Microsoft Office (MS Word, MS Excel, MS Power Point, MS Publisher), програми-оболонки (Hot Potatoes, My Test), а також он-лайн програми для створення різноманітних тестів, кросвордів, головоломок, бінго-карток, настільних ігор, кубиків, іграшок, аудіо- та відео файлів (подкастів, вокі), веб-сайтов та інших цікавих матеріалів. В процесі відбору даних веб-сайтів ми також враховували те, наскільки матеріали, які вони дозволяють створити, відповідатимуть віковим та психологічним особливостям учнів початкової школи, а саме: яскравість та кольоровість, інтерактивні можливості, простота та зручність використання тощо.

Матеріал *третього модулю* відповідає III етапу формування професійно-педагогічних умінь. Його мета – навчити майбутніх учителів початкових класів планувати, організовувати та аналізувати навчальний процес з використанням готових та власно створених електронних навчально-методичних матеріалів для навчання іноземної мови учнів початкових класів на рівні уроку, циклу уроків та в позаурочній діяльності. Студенти знайомляться зі структурою уроку іноземної мови з використанням ІКТ та особливостями такого уроку в початкових класах, аналізують плани уроків, відвідують урок з використанням даних технологій або дивляться його у відеозаписі, створюють свій план уроку іноземної мови в початковій школі з використанням ІКТ та демонструють фрагменти даного уроку на зайнятті. Крім того, студенти знайомляться з видами та особливостями організації позаурочної діяльності учнів початкової школи з іноземних мов з використанням ІКТ, зокрема, виховних годин, вікторин, тематичних вечорів, творчих проєктів тощо. Отже, на цьому завершальному етапі студенти акумулюють усі знання, навички та уміння, які вони отримали й розвинули на зайняттях попередніх модулів, і вчать використовувати як готові, так і самостійно створені навчально-методичні матеріали на рівні уроку та виховного заходу, а також циклу уроків.

Виходячи з мети та завдань спецкурсу, а також враховуючи комплекс засобів ІКТ, які було відібрано для включення в програму спецкурсу, сплануємо його структуру (див.

Табл. 1). Як видно з таблиці, спецкурс розрахований нами на 48 годин і організований в трьох режимах роботи:

- лекційний аудиторний режим для проведення вступної лекції зі спецкурсу, яка передбачає ознайомлення студентів із завданнями спецкурсу та обговорення основних теоретичних проблем, пов'язаних з використанням ІКТ в професійній діяльності майбутнього учителя іноземної мови в початкових класах;
- комбінований лабораторно-практичний аудиторний режим для проведення занять в комп'ютерному класі, який передбачає аналіз мультимедійних програм спеціального та загального призначення, обговорення окремих комп'ютерних завдань і навчально-методичних матеріалів для навчання іноземної мови в початкових класах;
- індивідуальний позааудиторний режим для проведення лабораторних занять в комп'ютерному класі, який передбачає виконання відео-лабораторних робіт і комп'ютерно-лабораторних робіт, включаючи розробку власних навчально-методичних матеріалів для навчання іноземної мови в початкових класах засобами ІКТ.

Поточний та тематичний види контролю здійснюються викладачем на кожному лабораторно-практичному занятті через перевірку виконання запропонованих завдань, демонстрацію фрагментів уроків з використанням готових комп'ютерних програм і самостійно створених навчально-методичних матеріалів. Формою підсумкового контролю є диференційований залік.

На заліку студенти захищають електронний портфоліо, який містить 3 каталоги з матеріалами, що відповідають трьом модулям спецкурсу.

Портфоліо повинен містити: каталоги Інтернет-ресурсів, з яких можна завантажити готові дидактичні матеріали або які надають змогу створити власні дидактичні матеріали для навчання іноземних мов у початковій школі; каталоги педагогічних програмних засобів, ігрових навчальних програм, електронних тестів та вправ для навчання іноземної мови учнів початкових класів; дидактичні та методичні матеріали, завантажені з Інтернету та створені самостійно за допомогою різноманітного програмного забезпечення; розгорнуті плани-конспекти уроків з іноземних мов та позаурочних заходів для учнів початкових класів з використанням ІКТ.

Структура спецкурсу "Використання ІКТ у професійній діяльності вчителя іноземної мови у початковій школі".

<i>Зміст навчального матеріалу</i>		<i>Режим роботи</i>	<i>Кількість годин</i>
Інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності вчителя іноземної мови у початковій школі, їх класифікація та дидактичні можливості		лекційний	2
Модуль 1. Використання готових навчальних програм та Інтернет-ресурсів			
Тема 1	Використання ППЗ, навчальних ігор, мультимедійних енциклопедій, словників, навчальних відео та аудіо матеріалів, презентацій, друкованих роздаткових матеріалів тощо.	лабораторно-практичний	4
Тема 2	Використання Інтернет-ресурсів (навчальних та ігрових веб-сайтів, соціальних мереж, блогів, YouTube тощо), електронної пошти та Skype.	лабораторно-практичний	4
Модуль 2. Створення навчально-методичних матеріалів засобами ІКТ			
Тема 1	Створення навчально-методичних матеріалів за допомогою пакету програм Microsoft Office (MS Word, MS Excel, MS Power Point, MS Publisher)	лабораторно-практичний	2
		індивідуальний	2
Тема 2	Створення дидактичних матеріалів з використанням програм-оболонки (Hot	лабораторно-практичний	4
		індивідуальний	4

	Potatoes, My Test)		
Тема 3	Створення дидактичних матеріалів з використанням он-лайн програм (Puzzle Makers, Word Search Makers, Dice Makers, Bingo Cards Makers, Board Game Makers, Test Makers, Voki тощо)	лабораторно-практичний	4
		індивідуальний	4
Тема 4	Створення дидактичних матеріалів з використанням графічних, звукових, відео редакторів, програм для запису з екрану (Paint, Photoshop, Audacity, Movie Maker, CamStudio)	лабораторно-практичний	4
		індивідуальний	4
Модуль 3. Планування, організація та аналіз навчального процесу з використанням засобів ІКТ			
Тема 1	Планування, організація та аналіз уроку з використанням ІКТ	лабораторно-практичний	2
		індивідуальний	2
Тема 2	Планування, організація та аналіз позаурочної роботи учнів початкової школи з використанням ІКТ	лабораторно-практичний	2
		індивідуальний	2
Залік			2
Сумарна кількість годин			48
Аудиторних занять			28
З них – лекційних/ лабораторно-практичних занять			2 / 26
Позааудиторних занять			18
Залік			2
Всього			48

Наведемо фрагмент лабораторно-практичного заняття вищезазначеного спецкурсу для студентів ННІ педагогіки Житомирського державного університету ім. Івана Франка (спеціальність «Початкова освіта», спеціалізація «Англійська мова»).

Модуль II. Тема 3. Створення навчально-методичних матеріалів з використанням он-лайн програм.

Лабораторно-практичне заняття №1. Створення друкованих дидактичних матеріалів (кресвордів, пазлів, лото, карток, доміно тощо) за допомогою он-лайн програм.

Необхідне апаратне забезпечення: комп'ютери, підключені до мережі Інтернет; комп'ютер (ноутбук) для викладача, мультимедійний проектор.

Необхідне програмне забезпечення: веб-браузер (Mozilla Firefox, Opera, Internet Explorer тощо).

I. До-комп'ютерні завдання:

1. Продивіться декілька друкованих дидактичних матеріалів для навчання англійської мови в початкових класах, створених за допомогою різних он-лайн програм (фрагменти двох з них представлені на Рис. 1. та проаналізуйте:

- які типи вправ на них представлені (кресворд, matching exercise, true or false, word search, Word Scramble Puzzle тощо);

- для навчання яких компонентів мови (фонетика, лексика, граматика) та видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння, письмо) вони призначені;

які з даних дидактичних матеріалів найбільш повно відповідають віковим та психологічним особливостям учнів початкових класів.

2. Визначте приблизно, скільки часу вам потрібно було б витратити на створення аналогічних матеріалів, використовуючи текстовий редактор або взагалі не використовуючи комп'ютер.

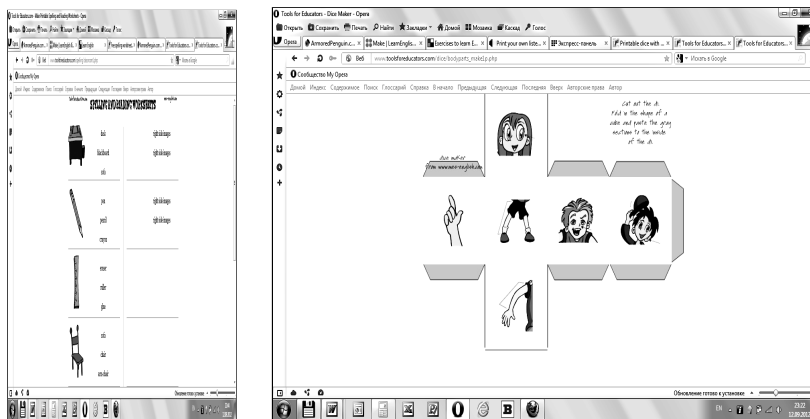

Рис. 1

3. Відвідайте декілька веб-сайтів, які пропонують он-лайн генератори для створення дидактичних матеріалів:

<http://www.toolsforeducators.com/>,

<http://puzzlemaker.discoveryeducation.com>,

<http://www.easytestmaker.com/>,

<http://www.armoredpenguin.com/>,

<http://www.puzzle-maker.com/>,

<http://www.tolearnenglish.com/> (скріншоти двох з них представлені на Рис. 2. та

визначте:

- за допомогою яких веб-сайтів та он-лайн програм були створені дидактичні матеріали, надані вище;

- типи вправ, які можна створити за допомогою даних ресурсів.

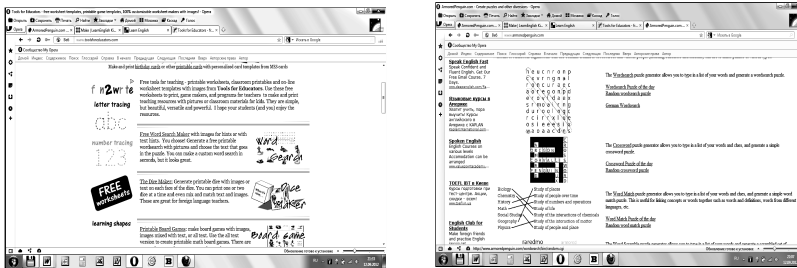

Рис. 2

4. За допомогою мультимедійного проєктора подивіться та прослухайте пояснення викладача або подивіться відео урок щодо створення дидактичних матеріалів для учнів на прикладі он-лайн генератора на сайті <http://www.toolsforeducators.com> (викладач може підготувати такий відео урок заздалегідь за допомогою програм запису з екрану, таких як CamStudio, Free Studio, UVScreenCamera тощо). Фрагменти даного відео-уроку, створеного автором, див. на Рис. 3.

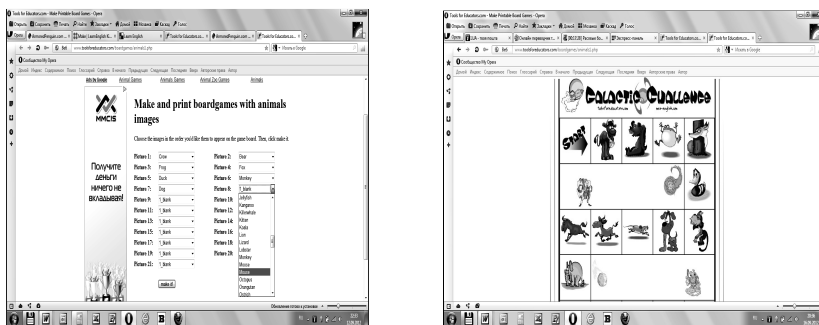

Рис. 3

5. Розробіть власний дидактичний матеріал, використовуючи он-лайн програми, які були проаналізовані на занятті, згідно з індивідуальним завданням, наприклад:

- створіть завдання типу «word search» на тему «Clothes»;
- створіть завдання типу «crossword puzzle» на тему «Toys»;
- створіть завдання типу «matching» на тему «Animals»;
- створіть завдання типу «Bingo board» на тему «Alphabet»;
- створіть завдання типу «Domino game» на тему «Pronouns».

Студенти продовжують роботу над створенням дидактичних матеріалів під час індивідуального заняття та демонструють використання даного завдання на рівні фрагменту уроку під час наступного лабораторно-практичного заняття.

Таким чином, даний спецкурс відіграє одну з ключових ролей в системі професійно-методичної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у початкових класах та, зокрема, формуванні їх професійних умінь, пов'язаних з використанням ІКТ. Перспективою дослідження вбачаємо:

- розробку методичних рекомендацій до даного спецкурсу;
- адаптацію матеріалу даного спецкурсу для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», спеціалізація «Англійська мова»;
- розробку завдань, спрямованих на формування професійних умінь майбутніх учителів іноземних мов у початкових класів в рамках проходження педагогічної практики та в процесі науково-дослідницької діяльності;
- експериментальну перевірку ефективності запропонованого спецкурсу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Dudeney, G., Hockly, N. How to Teach English with Technology (with CD-ROM). – Pearson Education Limited, 2007. – 192 p.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. № 1/9-695 від 06.12.2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стандарту: osvita.ua/doc/files/news/25/2513/_1717-1.doc
3. Концепція педагогічної освіти. Схвалено колегією Міністерства освіти України 23 грудня 1998 року. Протокол № 17/1 – Б – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до концепції: http://www.intellect-invest.org.ua/social_history_pedagogical_material_period_osvita_1991-/
4. Intel® Навчання для майбутнього. – К.: Видавництво "Нора-прінт", 2006. – 416 с.
5. Морська Л. І. Методична система підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій у навчанні учнів. Монографія. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 243 с.
6. Снігур О. М. Формування вмінь використовувати засоби інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності вчителя початкової школи: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09 / Інститут педагогіки АПН України. — К., 2007. — 22 с.
7. Остряньська О. А. Формування комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Полтавський держ. педагогічний ун-т ім. В. Г.Короленка. — Полтава, 2002. — 281 арк. — Бібліогр.: арк. 186-211.